

Vägledning vid val av vetenskap

I Bengt Molanders bok »Vetenskapsfilosofi« ges många goda argument för att hämta kunskap från både naturvetenskap och humaniora för att kunna förstå patienterna och för att kunna förklara deras lidande.

CHRISTER PETERSSON
med dr, distriktsläkare, Vårdcentralen
Strandbjörket, Växjö

II Människan är på en gång natur och kultur. Som biologisk varelse är hon studieobjekt för naturvetenskaperna, men som kultur- och samhällsvarelse kan människan inte »förklaras« enbart utifrån sin biologi. Det krävs andra metoder för att förstå människan som handlande- och meningsskapande varelse. Humanvetenskaperna kan ge viktiga bidrag till den förståelsen.

Eftersom medicinsk vetenskap och praxis i hög grad berör människan som både biologisk och kulturell varelse måste medicinen använda metoder och hämta kunskap såväl från naturvetenskap som från humaniora. På ett allmänt plan kan detta förefalla självklart och okontroversiellt, men på en konkret nivå får naturvetenskaperna ofta tolkningsföreträde i kraft av framgång och tyngd, grundad på tillämpning av generella lagar och statistisk sannolikhet. Humanvetenskapernas mjukare data får inte lika självklart status som faktakunskaper. Som medicinsk praktiker är det inte helt lätt att välja rätt kunskapskälla i varje given situation.

Skildrar kunskapens idéhistoria

Bengt Molanders bok »Vetenskapsfilosofi«, som kom i nytryck för något år sedan, kan ge djupare förståelse och kanske viss vägledning i en sådan vallsituation. Den ger en fyllig bild av kunskapens idéhistoria och vetenskapens utveckling från de gamla grekerna och framåt. Molander menar att begreppet vetenskaplig kunskap föddes just i det antika Grekland, när vetandet formulerades som något åtskilt från det praktiska handlandet. Frågan »Vad är alltings urgrund?« är ett gott exempel på en inställning där man utgår från att naturen och världen är begriplig och förklarlig för människan.

Tidigare kunskapande inom t ex medicin och astronomi genomsyrades enligt Molander av grundfrågan: »Hur gör man?« Med grekerna kom förmågan att ställa rent teoretiska frågor utan annat syfte än att få veta. Vår sentida uppdel-

ning i grundforskning och tillämpad forskning kan sägas ha sitt ursprung i den distinktionen.

Från det antika Grekland rör sig Molander tematiskt fram genom vetenskapshistorien. Han uppehåller sig vid seendet och sinneskunskapens förhållande till det vetenskapliga. Språket och dess centrala funktion som kunskaps- och betydelsebärande inom vetenskapen ägnas rejält utrymme. »Fakta och förklaringar« är rubriken på ett kapitel, där författaren resonerar om centrala begrepp som vetenskapliga hypoteser, lagar, teorier och problematiserar olika grundmodeller som den induktiva och den hypotetiskt-deduktiva metoden.

Finns absoluta fakta?

Vad är då ett vetenskapligt faktum, och vad krävs för att en förklaring ska anses vara vetenskaplig? Det finns kanske inga entydiga svar på de frågorna. För exempelvis de logiska positivisterna slutade det möjliga vetenskapliga vetandet med det man kunde formulera i tydliga (påstående)satser. För filosofen blev uppgiften närmast att undersöka relationen mellan dessa satser, alltså att bedriva kritisk-logisk språkanalys.

Karl Popper modifierade på viktiga punkter de logiska positivisterna med sin falsifikationsteori. Efter Popper vågar knappast någon hävda att det finns rena, förutsättningslösa fakta. Alla observationer och faktapåståenden är mer eller mindre teoriimpregnerade. Ludwig Wittgenstein med sin sena språkfilosofi och Thomas Kuhn med sina tankar om vetenskapliga paradig bidrog på olika sätt till en än mera grundläggande kritik av den snäva syn på vetenskaplig kunskap som de logiska positivisterna stod för. Detta är några av en lång rad intressanta exempel i boken.

Förordar vetenskaplig pluralism

De två avslutande kapitlen om »Människan i natur och kultur« och »Vetenskap, värden och moral« har kanske allra störst intresse för läsare som själva bedriver vetenskap eller tillämpar vetenskaplig forskning i sin dagliga verksamhet. Här ges bland annat goda argument för vetenskaplig pluralism. Som medici-

Lästips

Bengt Molander. »Vetenskapsfilosofi. En bok om vetenskapen och den vetenskapande människan«. 2:a upplagan. 285 sidor. Stockholm: Bokförlaget Thales, 1988.

nare får jag exempelvis många goda argument för att hämta min kunskap från olika vetenskapsområden, för att kunna förstå de patienter jag möter och för att kunna förklara åtminstone en del av deras lidande.

Text i förtrolig samtalston

Molander skriver distinkt, klart och med vardaglig närhet till sitt ämne. Abstrakta begrepp, stora filosofer och olika »filosofiska dialektiker« avhandlas i en förtrolig samtalston med uttryck som: »men jag finner det hårdsmält«, »jag vacklar själv«, inför svårlösta filosofiska problem. Den typen av skrivande öppnar för dialog. När boken är som bäst känner man sig som deltagare i ett samtal om kunskapens utveckling, villkor och begränsningar under ett par årtusenden med hög relevans för den kunskapande människan idag. Det finns partier i boken som inte har samma stimulerande och förklarande lyster, men de är begränsade.

Tankeväckande om grunden för kunskap

Man hittar flera exempel från det medicinska området, men det är ändå inte på grund av dessa exempel utan för att boken ger så många tankar om grunden för egen och andras kunskap som den kan rekommenderas till varje reflekterande medicinare. Det gäller i lika hög grad för teoretiker som för praktiker. •